

SCRISORI DIN MARELE RĂZBOI. CORESPONDENȚA UNUI SOLDAT DE PE FRONTUL DIN GALIȚIA

Carmen Albert*

Cuvinte cheie: Marele Război, Galiția, corespondență, front, Banat

Keywords: the Great War, Galicia, correspondence, front, the Banat

Cu mai mulți ani în urmă, regretatul istoric Valeriu Leu remarca într-un volum de mici dimensiuni¹ absența unei colecții documentare constituită din corespondență țărănească care să servească istoriografiei românești pentru completarea imaginii ruralului. Faptul că accentua importanța surselor de informații provenite de la nivelul oamenilor “mărunți” cum ar fi scrisorile, jurnalele sau memoriile unor evenimente la care această lume tăcută fusese prezentă, publicându-le chiar, l-au individualizat într-o anumită perioadă în rândul istoricilor consacrați. Făcând referire la gradul ridicat de deteriorare, la pierderile masive pe care le-a înregistrat tocmai datorită faptului că erau considerate neimportante, istoricul bănățean publicase în anexă în volumul cu pricina mai multe scrisori și cărți poștale ale unor soldați aflați pe front sau în prizonierat din regiunea Banatului de munte, restituind astfel un set important de piese, demers ce se cere astăzi continuat. Întreaga sa activitate de altfel a fost dedicată recuperării izvoarelor scrise de “lumea tăcută”², aceea a participanților la marile evenimente istorice, soldați, țărani, învățători care nu au avut funcții și nu s-au evidențiat pe câmpul de luptă, nu au fost medaliați și, în general, au rămas în anonimat. Cu toate acestea ei sunt cei care au dus greul războiului, care au văzut de jos în sus desfășurarea lui, iar prin studierea mărturiilor lor se relevă astfel perspectiva soldaților asupra acestui flagel.³

* Muzeul Banatului Montan Reșița, b-dul Republicii, nr. 10, e-mail: albertcarmen89@gmail.com.

¹ Valeriu Leu, *Studii istorice bănățene* (Reșița: Editura Banatica, 1997).

² Despre participarea “lumii tăcute” la Marele Război în Valeriu Leu, Carmen Albert, *Banatul în memorialistica “mărunță” sau istoria ignorată* (Reșița: Editura Banatica, 1995) și, mai recent, Valeriu Leu, Nicolae Bocșan, *Marele Război în memoria bănățeană 1914–1919*, vol. I (Cluj-Napoca: Editura Presa Universitară Clujeană, 2012) și Valeriu Leu, Nicolae Bocșan, Mihaela Bedecan, *Marele Război în memoria bănățeană 1914–1919*, vol. II (Cluj-Napoca: Editura Presa Universitară Clujeană, 2013).

³ Toader Nicoară, “Istoriografia “Marelui război” de la istorie diplomatică la noua istorie culturală”, în Gh. Mîndrescu, G. Altarozzi, *Războiul și societatea în sec. XX* (Cluj-Napoca: Editura Accent, 2007), 37.

Acestui deziderat, de a oferi spre cercetare câteva mostre ale corespondenței rurale de război, se subscrie și studiul de față întemeiat pe o colecție de 16 cărți poștale și 27 de scrisori trimise de soldatul Ion Manciuc din Forotic, colecție aflată într-un fond privat.⁴

Ion Manciuc a poposit în multe locuri unde l-a purtat Marele Război. De peste tot s-a îngrijit să trimită familiei “karte” despre starea lui, asigurându-i de fiecare dată că cel puțin până la data primirii scrisorii era în viață și sănătos. Această grijă a avut-o pe întreaga perioadă a participării sale la război. Dorința de a scrie era atât de mare încât se asigură din timp că are ceea ce îi trebuie: hârtie și plicuri. Cărți poștale militare se mai găseau, însă pentru scrisori roagă în mai mult rânduri familia să-i pună “foi albe” în plicuri, deci hârtie suplimentară pentru a putea răspunde.

Din păcate nu dispunem de întregul lot de scrisori trimise și primite, lipsesc cele de acasă, piese de altfel importante prin care am fi putut afla și reacția familiei la aflarea veștilor de pe front. Ion Manciuc face dese referiri la cele scrise de soție și fiice, astfel că o imagine vagă se poate totuși contura. Dincolo de acestea se adaugă încă o problemă. Gradul de deteriorare a scrisorilor trimise de pe front este extrem de ridicat, hârtia fină a acestora a căzut mai repede pradă timpului și rozătoarelor, cărțile poștale rezistând din fericire mai bine. Dar și în cazul celor scrise cu creionul textul s-a mai șters între timp, astfel că cu greu am reușit să reconstituim viața lui Ion Manciuc, aflat departe de casă, de familie, gândurile, sentimentele, grijile care îl preocupau, eșantionul rezultat prin eliminarea celor distruse credem însă că nu este lipsit de semnificație. Scrisul dens, uneori înghesuit să încapă cât mai mult, oferă astfel un conținut bogat spre analiză și reflecție. Acesta este și motivul pentru care am făcut o selecție a celor mai complete scrisori și toate cărțile poștale pe care le prezentăm în anexă. Ele pot constitui oricând parte a unui tot unitar care ar putea fi cândva o arhivă rurală de război. Pe parcursul studiului vom face referiri și la cele distruse, unde scrisul a mai rămas totuși lizibil. Este o adevărată minune cum s-au păstrat aceste scrisori timp de aproape un secol, cum au rezistat atâtor schimbări politice, evenimente care s-au succedat între timp cu o mare viteză, ca să numim doar al Doilea Război Mondial și regimul socialist. Cei amintiți în scrisori s-au stins demult, poate și urmașii lor, înscrisurile însă au rămas ascunse, lipite pe spatele unui tablou agățat de perete. O întâmplare petrecută după zeci de ani a făcut să fie descoperit micul tezaur, ascuns cine știe de când, poate în anii comunismului, o etapă tristă din istoria României cu represalii la adresa celor ce cultivau alte valori decât cele permise de regimul instaurat. Ștampilele imperiale și însemnele de pe această corespondență puteau să pună

⁴ Scrisorile și cărțile poștale aparțin profesorului univ. dr. Martin Olaru de la Universitatea de Vest, căruia îi adresăm mulțumiri.

în pericol pe oricine le-ar fi deținut, astfel că cel care le-a ascuns a fost destul de motivat. Din păcate din această cauză multe asemenea surse, inestimabile astăzi, s-au distrus. Deținătorii acestor bunuri au considerat că se pun la adăpost distrugându-le, alții au ales calea păstrării lor în diverse locuri, din cele mai ciudate, în speranța că odată vor vedea lumina.⁵

Din punct de vedere poștal, nu putem face o analiză detaliată, nu s-au mai păstrat decât câteva plicuri, iar cărțile poștale au câteva însemne destul de șterse. Cu toate acestea am remarcat că toate poartă însemnele corespondenței de campanie austro-ungare (k.u.k.), iar ștampilele, de obicei în număr de trei, aparțin de regulă oficiului de plecare, oficiilor militare de etapă și a localității de destinație, Forotic. Corespondența nu este francată considerându-se internă. Cartarea cu ștampile militare la oficiile de etapă s-a făcut la k.u.k. Baupfeldpostamt, k.u.k. Tabori Hivatal, k.u.k. Feldpost. Cea din urmă valabilă mai ales pentru cele scrise în tren în timpul deplasării. Lipsește ștampila de cenzură, ceea ce nu înseamnă că nu erau citite și verificate. Autorul scrisorilor avertizează mereu că nu are voie să dea știri despre ce se întâmplă acolo: “eu nu sunt (i)ertat de a scria noutățile de care se întâmplă pe aici to(a)tă karta e kontrolază și dakă e scris ce nu e (i)ertat o rupe”.⁶

Ion Manciu a fost luat pe front din Forotic la vârsta de 50 de ani în 3 martie 1916, plecând spre Lugoj, unde a fost încorporat în regimentul 8 honvezi. După un scurt răgaz s-a îndreptat împreună cu regimentul spre Timișoara, apoi la Vladimir, un oraș îndepărtat din Rusia Centrală. Din 3 aprilie 1916 s-a aflat în Galiția la Lemberg, iar la 1 noiembrie, spre finalul corespondenței, Ion Manciu se găsea într-o localitate neprecizată din Transilvania aflată încă sub ocupație maghiară. Traseul deplasărilor lui a putut fi reconstruit din conținutul scrisorilor și era comun miilor de bănățeni aflați în război în armata imperială. Există scrisori din toate aceste locuri unde Ion Manciu cu regimentul său s-a oprit. Toate încep cu expresia “mult dorită soție și fiice sau mult dorită familie vă fac kunoscut precum și al vostru Soți și părinte mă aflu viu și sănătos”.⁷ Devenise o condiție obligatorie precizarea aceasta pentru că în război inevitabilul se putea produce în orice moment, astfel că măcar până la data scrierii scrisorii cei de acasă trebuiau să fie asigurați că expeditorul mai este în viață.

De la începutul acestei corespondențe insistă asupra faptului că trebuie să fie la curent cu absolut tot ce se întâmplă, “ce ați lucrat și arat”, gospodăria era vitală pentru existența familiei și bunăstarea ei. Orice oprire din mersul lucrurilor putea pune sub semnul întrebării viața ca atare. Așadar, Ion Manciu consideră că

⁵ O analiză pertinentă cu numeroase exemplificări în Valeriu Leu, *Memorie, memorabil, istorie în Banat* (Timișoara: Editura Marineasa, 2006).

⁶ Scrisoarea din 8 noiembrie 1916.

⁷ Scrisoarea din 30 august 1916.

dacă e departe nu trebuie exclus de la problemele curente în care a fost implicat până în momentul plecării. Din păcate rămâne doar să le dea sfaturi, ce să facă cu știubeii, dacă s-a gonit vaca, că se cumpere sau nu boi când nutrețul este așa de scump etc. În condițiile de război, viața satului continua după legile știute, greu poverii fiind suportat mai ales de soție. Cel mai important sector al gospodăriei era cel al animalelor. Uneori în structura scrisorii acestea sunt puse la loc de cinste alături de oameni, urându-li-se sănătate: “și încă odată vă poftesc dela bunul Dumnezeu ku to(a)tă umilința să vă găscă aceasta karte sănătoși pe toți și to(a)te neamurile și toți vecinii și pe to(a)te vitele”⁸

Pe măsură ce trecea timpul și războiul nu dădea semne că s-ar opri, creștea și intensitatea sentimentelor de dor și jale exprimate. Sunt cărți poștale în care nu există decât acestea, a faptului că familia a rămas singură, iar el este departe și nu poate veghea asupra ei: “kă ați rămas orfani și pustii de mine și eu umblu pe câmpuri străine și primejdioase”⁹. Se simte chiar vinovat că a trebuit să plece și să-i lase singuri. Cei lăsați acasă, soția, 3 fiice și 3 nepoți, sunt invocați atât la începutul scrisorilor, cât și la sfârșitul lor, sfătuiți să se păzească de frig, să aibă grijă unii de alții. În condiții de război nu era bine nicăieri, cei de acasă se plâneau că lipsea petrolul, sarea, fânul era scump astfel că nu mai renta să crești nici animale.¹⁰ Totuși, se aflau acasă.

Plecarea din Forotic s-a produs pe fondul intrării Austro-Ungariei în război de partea Puterilor Centrale. La Lugoj prima oprire unde a fost integrat regimentului 8 honvezi a stat destul de puțin. Avea drept atribuții împreună cu patru caporali să păstreze disciplina și să se ocupe de cei care aveau permisie și nu se întorceau la timp din oraș. Era destul de bine la Lugoj, se afla în unitate împreună cu alți consăteni, Pau Pincu, Petru Frenzi, Trăilă Buia, Ion Bireu, George Popovici și visa la o permisie promisă de căpitan, ceea ce ar fi îndulcit dorul de familie care deja începuse să-l apese.¹¹ Condițiile nu erau rele, hrana îndestulătoare, pâinea era însă puțină. Echipamentul îl primise, armamentul încă nu. Se afla printre conaționali, ceea ce îi dădea o stare de confort. Asta nu a durat mult, regimentul în mai puțin de o lună a fost trimis în Timișoara, apoi fiecare distribuit în diferite părți ale frontului, Rusia, Italia, Serbia. A primit uniforme noi, “papuci cu fier la pingele”¹², sufletul încă era încărcat pentru că nu se știa unde-i va trimite. Era deznădăjduit că la 50 de ani trebuie să înconjoare țara, însă nu disperă, tot el îi încurajează pe cei de acasă: “nu mo(a)re tot omul kare are zile”¹³. În îndepărtatul

⁸ Scrisoarea din 23 decembrie 1916

⁹ Scrisoarea din 8 noiembrie 1916.

¹⁰ Scrisoarea din 30 august 1916.

¹¹ Scrisoarea din martie 1916.

¹² Scrisoarea din 26 martie 1916.

¹³ Scrisoare din aprilie 1916.

Vladimir, localitate în estul Rusiei, s-a despărțit de consăteanul său Pau Pincu, dar încă nu știa unde va fi trimis. Se auzea că va pleca în Galiția unde rușii au făcut prăpăd, dintr-un regiment au scăpat 4 oameni. Ajunge într-adevăr la Lemberg și, din momentul acesta, semnează corespondența “Ion Manciu tren soldat”. Spune explicit că este repartizat la tren ca și alții de vârsta lui, în spatele frontului, însă precizările vor fi din ce în ce mai rare sub amenințarea cenzurii. După aproape un an mai dezvăluie câte ceva, faptul că sunt atât de ocupați încât: “zuităm și zilele cum se cheamă, munka nu era pentru civili care au fugit kare încotro au putut Dumnezeu să ferească atâta răutate ce e pe aici mam îngrozit de 10 luni de când nu am mai văzut de cele bune”.¹⁴ Din fragmente disparate, așa cum apar în corespondență, putem reconstitui activitatea lui Ion Manciu pe front. Avea în dotare o căruță cu cai de care trebuia să aibă grijă “ca și de mine” cu care asigura transportul răniților de la trenurile sanitare la spitalul de campanie ce oferea servicii medicale de urgență. În condițiile de război, când personalul era inefficient, materialul sanitar puțin, iar spitalele de campanie de regulă improvizate, uneori răniții puteau fi salvați, alteori nu. Transporta uneori zi și noapte indiferent de anotimp după cum erau necesitățile. Munca era intensă, nu mai știa de duminici sau sărbători, de aceea nu avea timp nici de scris. Situația era de așa natură încât, după caz, transporta și cadavrele celor răniți care decedau înainte să ajungă la spital sau căra inclusiv cadavre ale unor soldați care înghețaseră pe timpul acelei ierni cumplite cu munți de gheață și frig de crăpau brazii. Pe acești răniți tot el împreună cu camarazii săi îi îngropau într-o groapă comună. Munca era umiltoare, presupunea nervi tari, existând pericolul unei descărcări nervoase. Ion Manciu se simte apăsător și în scris își cere iertare de la Dumnezeu: “așadar rugați-vă și voi la bunul Dumnezeu să fakă pace și nu faceți fapte rele kă poate kă vă askultă pentru păcatele kare au făcut de 6 luni kă e foarte rea porunka kare o avem noi ne uităm la b(i)eți de oameni până mor și îi băgăm în pământ ku grămada la un lok. Așia dară Dumnezeu săși întoarkă mila kătră toată lumea ka m-au luat și gro(a)za de 6 luni”.¹⁵ Trecut de prima tinerețe, Ion Manciu nu a fost trimis în prima linie însă presta o mulțime de activități în spatele frontului care implicau și ele un anumit grad de pericolitate. Relatează astfel o pățanie de la care putea lesne să rămână cu infirmități sau să-și piardă viața: “și vă mai fak de cunoscut ka am plekat duminică sara la 8 oare după mărozi și venind noaptea pe întunerek ku 4 mărozi în kocie și era frig și mam skoborât pe jos mam împedekat în frîne și am kăzut ku picioru cel stâng sub ro(a)ta de nainte a kociei dară mulțam lui Dumnezeu ka nu ma ucis ka nu am fost așa greu și akuma sunt mai bine”.¹⁶

¹⁴ Scrisoarea din 16 decembrie 1916.

¹⁵ Scrisoare din 30 august 1916.

¹⁶ Scrisoare din 8 noiembrie 1916.

Despre localnicii din Vladimir situația lor îi provoacă milă, nu au ce să mănânce, cei ce n-au fugit sunt foarte săraci, au copii mici în brațe care plâng de foame. Nici ei, soldații, nu o duc prea bine: “fasaluim dară cam puțin fasaluim una pită pe 3 zile și pe 4 ca nu se ajunge de a căpăta mai multă”.¹⁷

Un subiect care ocupă spații largi a fost acela al permisiei la care Ion Manciu avea dreptul, permisie pe care o aștepta având în vedere împrejurările și activitatea pe care o făcea, cu nerăbdare. De Crăciun mai ales sentimentul de însingurare a fost atât de puternic încât într-o scrisoare, sfâșiat de dor, afirmă: “vin 10 luni de când nu v-am văzut numai odată să vă văd makar să fie ori ce va fi”.¹⁸ Fiecare scrisoare are măcar o dată o menține despre posibilitatea venirii acasă în “urlab”. Ar fi fost extraordinar ca după atâta timp să-și revadă familia și pe cei dragi, astfel că subiectul devine unul predilect. În 27 august 1916 își anunță familia că perspectiva unei permisii este tot mai îndepărtată pentru că trei soldați nu au respectat termenul de înapoiere, au întârziat trei zile, consecințele suportându-le toți. Chirurgul, care probabil era și șeful lor, i-a învățat cum să le dea o lecție celor trei ca episodul să nu se mai repete. Astfel că într-o noapte cei trei vinovați au fost bătuți crunt. Când au ieșit la raport a fost destul de dificil ca cei bătuți, vineți pe sub haine, să-i identifice pe vinovați, întrucât nu i-au văzut pe întuneric, însă speră Ion Manciu să le fie învățătură de minte pe viitor.¹⁹ Trei zile mai târziu altă întâmplare pune capăt speranței de a-și mai revedea familia. Un caporal a întârziat din permisie mai multe zile, cum se întâmpla adeseori; adus de jandarmi a fost degradat, condamnat la 9 zile închisoare, deci suportase rigorile regulamentului, însă pentru ceilalți combatanți tot nu era destul: “dar mai bine ne-ar fi părut să-i fi tăiat gușia la așa un pork au strikat 140 de oameni (...) și nu mai kăpătăm urlab nicikând până se va pune pace”.²⁰ Astfel toți cei 140 de soldați au trebuit să-și ia gândul că mai ajung acasă. A mai făcut o încercare, însă de data aceasta conjunctura internațională l-a împiedicat să plece în permisie. Intrarea SUA în război a însemnat o nouă cotitură în desfășurarea evenimentelor, Ion Manciu văzându-și astfel zădărnice ultimele speranțe să-și mai vadă familia: “kă acuma eară s-a oprit Urlabu din kontra Americi kă sau Radika pe noi (...) Dumnezeu să le dea gând de pace că fo(a)rte rău sau mâniat Dumnezeu pe lume pentru răutățile oamenilor”.²¹ Perspectiva de a pleca acasă chiar și pentru o scurtă perioadă de timp nu se mai întrezărește, războiul luase o turnură neașteptată care anunța prelungirea lui, munca devenise mai grea și istovitoare la spital, astfel că Ion Manciu începe să se viseze acasă, povestindu-le

¹⁷ Carte poștală din 23 mai 1916.

¹⁸ Scrisoare din 25 decembrie 1916.

¹⁹ Scrisoare din 27 august 1916.

²⁰ Scrisoare din 27 august 1916

²¹ Scrisoare din martie 1917.

în scrisori, căutând semnificații ascunse, îngrijorându-se de ce ar putea reprezenta acele vise. Păreau fapte cu tâlc, persoanele visate sunt apropiați din satul său, în centrul visului prezența fiicei sale Silvia i se părea de rău augur: “când mam trezit nu am mai putut adormi numai am plâns cu amar dar nu am ce face numa Dumnezeu să fie ku voi și să vă apere de to(a)te rălele”.²² Face deseori apel la divinitate, fiind singura care mai putea rezolva situația, care putea să-i scape de necaz.

Conținutul acestor scrisori și cărți poștale nu diferă foarte mult de cele publicate de Valeriu Leu. Nici nu se putea altfel, expeditorii erau țărani pe front, originile erau aceleași, rurale, mai mult, Pau Petrică²³ și Ion Manciu erau din același sat de pe valea Cărașului, Forotic. Împărtășeau aceleași credințe, aveau aceleași obiceiuri, mod de viață, temeri și speranțe. Diferențe sunt însă în stilul de redactare. Ion Manciu scrie încâlcit, fără semne de punctuație, utilizează o formă mai veche de scriere apropiată secolului XIX când a făcut școala elementară. De aceea este și mai greu de înțeles, cu toate că nu este lipsit de talent literar. Poezia compusă într-una din cărțile poștale stă mărturie.

Nu știm dacă Ion Manciu s-a întors viu din război. Probabil că da. Ultima carte poștală poartă data de 11 octombrie 1918, spre sfârșitul războiului, și era trimisă din Transilvania care nu peste mult timp avea să aparțină României.

ANEXĂ

1

31 februarie 1916

Dorita mea familie prin aceste puține cuvinte vă fak de cunoscut precum sunt sănătos Dumnezeu să vă dea și vouă sanătate la to(a)tă familia fiice și Nepoți și marva va înștiințez cu Cartea care mau trimes Rakila în 21 am kăpătato în 30 cu bukurie dară cum ați skris că ați capatat dela Stairont să plătiți 17 koro(a)ne dară ear nu știu pe kauzare plătită eu gîndesc să se dukă mumăta să se vaete ca eu de aici nu pot ajuta nimika va salut cartea asta să vă găsaskă Sănătoși.

Manciu Ianoș tren soldat

K.u.K. Feldspital 5/13 Feldpost 50

2

Lemberg 3 aprilie 1916

Iată prin acest(e)a puține cuvinte precum mă aflu viu și sănătos și vă trimet și vouă cea mai fericită sănătate la to(a)tă familia mea și frați și neamuri și vecini și vă fac de cunoscut precum eu sunt pe mașina în orașul Lemberg și nu știu până unde merg și am plecat vineri

²² Scrisoare din 24 martie 1917)

²³ Unul din autorii scrisorilor publicate în Leu, *Studii istorice bănățene*, 159–202.

la 4 ciasuri adecă în 31 Martie și în 3 aprilie am fost în Lemberg Btzemislul²⁴ am trecut numai vouă să vă dea Dumnezeu sănătate asemenea cu puii cei mici. Și voi vă cautați de lucru cum puteți și căutați copii și marva ca eu am putut scrie mult.

Ion Manciuc

3

Datul din 10 aprilie 1916

Dorita mea familie!

Vă fak de cunoscut prekum mă aflu viu și sănătos dară și vouă să vă dăru(i)e Dumnezeu ca Sfintele Paști cu to(a)te sărbătorile cele viitoare să le petreceți cu vieția și sănătoși asemenea cu frații și vecinii și neamul și mă rog ca sem trimiteți carte nu știu ce mai lucrați și ce ați lucrat până acuma și despre sanatatea vo(a)stră și a copiilor și a marvii și ori mai aveți Nutreți pentru marvă și despre to(a)te noutățile Satului și locuitorii cei rămași din anii 1868–69 și despre vaka ce sau întâmplat cu ea ca mi fo(a)rte dori de toți rămași.

Manciuc Ianoș

K.u.K. Feldspital 5/13 Feldpost 56

4

23 mai 1916

Mult dorita mea familie!

Prin această epistolă vă fac de cunoscut eu al vostru soți și părinte mă aflu viu și sănătos pana în momentul acesta rugând pre bunul Dumnezeu ka și vouă să vă daru(i)e cea mai fericită sănătate la soție și ficele mele Persida Rocsanda și Rakila și la nefericiții mei nepoți Ion Ilena și Maria și la dorita mea fică Silvia și soțiului Achim și la fiu lor nepotul meu Ion și la to(a)tă familia lor și la to(a)te neamurile mele și la toți vekinii și la toți pr(i)etenii de la mic la mare cu un cuvent la voitori de bine ai mei și Dumnezeu săi și pe care nu vo(i)esk reu și să le ajute ca ei eară nu știu mai mult ei să bukura de înstr(ă)inarea mea dară mie mi fo(a)rte greu de a înconjura țara de 50 de ani și mi dor și mi dor și de ce am lăsat acasă ca mi frika ca sau prapadi ca nu veți putea să lucrați și să căutați marva ca eu cred că akasă numai vin că sunt fo(a)rte înstr(ă)inat și va mai fac de cunoscut că cărțile care mi leați trimes în 10 mai una scrisă de Fiika mea Ruksanda și una de Fiika mea Rakila Dumnezeu să vă ferească ca numa voi nu vă uitați de mine leam primit în 18 și leam primit cu mare bucurie ca altă bucurie nu am numai când capăt vreo veste dela voi și skriațimi că ce ați făcut au fi cerut Doamna banii cei 80 de koro(a)ne și și Paraskhiva Tîrbați că știu că nu ați avut de unde să dați dară nici nu aveți așa dară dacă ai va cere să vindeți boi și ai dați și ceilalți bani ai păziți kă tot va rendui Dumnezeu de am veni și noi cândva acasă dacă nu voi eu va veni George dară Dumnezeu să facă pace în țara să venim toți și vă fac de cunoscut precum am căpătat și despre George și despre Pau ca amândoi sunt în Temesvar și sunt împărțiți la Trenuri-așia mați scris voi deacasă, așa dară mai întrebați despre care sunt plecați în 5 aprilie adecă

²⁴ Corect Przemysl, localitate pe teritoriul fostei Galiții, actualmente republica Cehia, unde în perioada 1914–1915 s-au dat lupte grele, armata austro-ungară înfrântă suferind pierderi considerabile.

născuți din (1)868–69 sunt toți la trenuri ori numai Pau că eu eară sunt la tren Spital cum vam mai scris și nu tră(i)esc reu numai jalea mă mănâncă mai departe trimet multa dorita și fericită sănătate și la doica Saveta Matelcu că sau ostenit de mare petrecut la plecarea de acasă pana la Statiune și alta nu au putut sam ajute ai mulțumesc și de atîta ei și la soțiul ei Achim sa le dea Dumnezeu sănătate și mă rog scriați mi despre to(a)te noutățile din satul nostru și ce mai zîc foile că eu am făzut că nu mint foile ce spun dela plecarea noastră că ele am spus întii și așa au fost și mai este cineva remas acasă cu rugare care au făcut și vă mai fac de cunoscut ca pe aici e fo(a)rte frig că sunt la pământul friguros și sărăcie mare nui mîncare nui doan nimic nui de cumpărat numai ce fasaluim dară cam puțin fasaluim una pită pe 3 zile și pe 4 ca nu se ajunge de a căpăta mai multă. Reman al vostru voitori de bine părintele Manciu Ianos și cartea asta să vă găsască cu veația și sănăto(a)sa și marva.

Manciu Ianoș

K.u.K. Feldspital 5/13 Feldpost 56

5

Datul din 27 mai 1916

Mult dorita mea familie!

Vă fak de cunoskut precum și eu al vostru părinte și voitori de bine mă aflu viu și în deplină sănătate până în momentul acesta și Dumnezeu se vă darue și vouă la to(a)tă familia Soție și fiice și Nepoți asemenea sănătate și serbători fericite și Dumnezeu tatăl se dăruie și pre ginerele George ori unde va fi și ai mulțumesk ca ami trimete și el karte dară eu iară iam trimese că altă bucurie nu am mai mare și de la fiica mea Rakila. Iară am kăpătat care am trimeso în 18 și dela Silvia eară una, Dumnezeu să va trăiască pe toți și scriați mi este vreo cineva akasă (...) în 28 martie și 3 aprilie și scriați cărți capatate se știu.

Manciu Ianoș

K.u.K. Feldspital 5/13 Feldpost 56

6

Datul din 29 mai 1916

Mult dorita mea familie vă mai fak de kunoskut pre cum mă aflu în deplină sănătate rugăndumă la bunul Dumnezeu ca și vouă sa va darue fericită Sanatate din to)a)tă inima și Sufletul meu la to(a)tă familia și la vitele care le aveți înaintea voastră asemenea și la to(a)te Neamuri și la toți vecini și vă fak cunoskut pre cum am căpătat una carte nu știu de la cine din sat cu întristare mare cuvinte rale despre cia mare din familie dară iară nu bag sama numai Dumnezeu să vă ajute la to(a)tă familia lasând acestea ma rog daka aveți vo(i)e și puteți sem trimiteți kîteva pakle de doan cu 11 krețari ca numai de pipă capăt și de acela cam puțin ca au primit poșta acela dakă voiți și veți putea și dakă nu nu!

Manciu Ianoș

K.u.K. Feldspital 5/13 Feldpost 56

13 iunie (1916)

Mult dorită Soție și fice!

Vă aduk la cunoștința preukum am ajuns ku ajutorul lui Dumnezeu sănătos eară la lokul de unde am venit și eu vam mai skris o karte mai (i)nainte de asta și nu știu ași kăpătato ori nu dară voi să nu ăm trimiteți karte până ce viu vede kă po(a)te fi nu mă voi afla aici cu viua lui Dumnezeu voi veni akasă în kurend pentru totdeauna. Kă în datumul 25 Mai am ajuns în Lugos la 10 ore (i)nainte de amezăzi și nau plekat trenu pana la 5 sara și șiazând la Stație ma întreat un țivil kă de kâți ani sunt și iam spus ka sunt de 51 au zis kă merg akasă eu am zis kă akum vin de akasă am fost la Urlab. Kă nu am știut în ce mod zice asia și el au zis kă e skos în părete în Lugos la ulitia kă kare sunt naskuți din 1865–1866 merg pana în 30 iunie akasă și eu nu am krezut și avend vreme mam dus prin oraș se vad și am și am aflat adevăru ka e așia și foița tot și pe tren venind tot așia au zis to(a)tă lumea și la to(a) te canțilariile au venit porunka așia și la noi aici la feldspital au dat Urlab dakă am ajuns eu la peste 50 de ani eară la kare sunt trecuți de 50 leau spus kă nu le mai trebuie kă merg de tot akasă în 30 iunie să nu fie nici unu de acesta în kătane așia dară eu sunt de 51 de ani (1866) dară voi tot lukrați mereu kă roata se întoarce și (i)napoi. Kum va voi Dumnezeu și eu am bukurie kă dară va fi adevăru în kurend se va începe de a se slobozi. Sănătate se va dăru(i)e Dumnezeu, vă sărut din inimă (al)vostru soți, părinte.

(Ion Manciu)

24 iulie (1916)

Mult dorită familie!

Vă ma fak de kunoscut preukum sunt viu și sănătos Mulțiam lui Puternicul Dumnezeu dară și vouă umilită familie Soție și Fiice și Nepoți kare ați remas pustii și umiliți de mine pre timp nehotărît ori pe vieția numai Dumnezeu va ști dară ce vam skris în a din 25/6 e tot așia nu s emai potol(ește) plo(a)ia să fereaskă Dumnezeu și vă mai fak de kunoskut preukum karte kare ați trimeso skrisă de fiica mea Rakila dein 12 am kăpătat-o în 23 ku bukurie dară nu plângeți ka Dumnezeu e mare și ne va ajuta numai sal rugăm și săi mulțiamesc așia dară eu vă mai skriu și mă rog ka sem trimiteți în karte kîteva kărți pentru skris și guverturi ka nu vă pot trimite kărți des ca nu am hartii ka sunt pe kîmpul de luptă nu în sat ci în poduri și câmpie. Ku tot spitalul în kocie unde ne pika lok kam pitulat încingem kortu și odi(h)nim puțin și noi și cai vă mai fak de kunoskut ka au venit în apropierea mea și Martin Moatăr dară el e la feldban și eu la Feldspital numa mis aproape de el to(a)tă ziua sunt la vorbă ku el, el e trener feldban și eu trener Feldspital.

Reman al vostru Soți și părinte voitori de bine

Ion Manciu

Și am făkut și lu(i) Mark un vers frumos

Cîntă gura kukului
 Pe kîmpia Rusului
 dar nu kîntă el frumos
 Ci kîntă periculos
 Din gură (i)ese văpaie
 și urlă peste pîraie
 din gură'i (i)ese fok
 kătră om făr(ă) norok
 și kînd tonu ajungea
 prin inimă ăl pătrungea
 și al îngropa aci sub glie
 și adoarem pe vecie
 Au doamne că mor de dor
 Ka am lăsat al meu obor
 Dar kînd eu am plekat
 fo(a)rte reu sa întîmplat
 Muma mea o am îngropat
 nainte ku o săptămînă
 apoi am mers la mașină
 și mașina au plekat
 Katra Rus sau îndreptat
 dar lu Rus kazak ai zîk
 ha ai anostru inimik
 ficele am lăsat aflînd
 și eu am plekat plîngînd
 de kînd eu am pornit zvon nam auzit
 au luat kazaci zvonu
 ka săși fakă din el tunu
 dar să kinue(i)e în zadar
 ka în alăui pămînt e vai și amar
 în pămîntul lui e lupta
 Dumnezeu nui va ajuta
 Frunzai verde prin vîlcele
 Mult mi dor și mult mi jele
 după ficele mele
 Frunzai verde pre răzor
 mult mi jale și mi dor

după a me familie mor
 ka sunt fo(a)rte înstrinat
 și nam pe nime din sat
 Sunt departe de Banat
 Oh Banate țiară mea
 unde sunt nu mă lăsa
 și mă mută în sinul teu
 sem alin eu dorul meu
 Dar numele domnului fie lăudat
 Kă kai și kocie mau dat
 Dar mai greu kă sunt bătrîn
 nu pot pe kal să mă anin
 ka ma dos picioarele
 de umblă pustiile
 Kîntă kuku sus pe munți
 Cinzeci de ani am trekuți
 Dar pe Dumnezeu sal rugăm
 de Război să ne skăpăm
 să fie pace în țiară
 sem vād ficele eară
 și Nepoți(i) cei mikuți
 Kare au rămas de Taikuți
 de Taikuți și de a lor tată
 să ne mai întîlnim odată
 ku toții la olaltă
 kîntă kuku în lemn uskat
 kînd de Stant eu am skapat
 eu foarte mam bukurat
 Nici prin gînd nu mia venit
 kă mai am de kătănit
 Kum suntem noi kărunți
 Să umblăm dealuri și munți
 păduri multe să umblăm
 Ku kazaci să ne luptăm
 Batel Doamne pe kazak
 Ka el e mare drak
 el neau făkut dorul
 Kînd neau pușkat Moștenitorul

25 iulie 1916

Mult dorita mea familie!

Va fak de kunoskut precum și eu al vostru voituri de bine și părinte ma aflu viu și sănătos pana în ciasul de akum. Dară ma rog la bunul Domnezeu ka și vouă sa va darue vieția lungă și Sănătate fericită Soție Fiice și Nepoți Neamuri și vecini. Dakă mă rog de voi să fakeți bine și sem trimiteti vreo karte ka de 4 săptămâni nu am kăpătat dela voi dară eu eu vam trimes una în guvert. Și vam înștiințat kă am primit paket 5 pakle dal cu 11-3-3-2 feșteli 3 papiri și vă mulțămesk pentru faceria de bine kă mi greu kând la toți vine kărți paketuri dară a meu nume nu mai aud, așia dară scriațimi despre sănătate și despre marva și ce lukrați și purcel mare au rămas când am plekat eu și vitia va țineți despre bani kare suntem datori ați dat ori nu și mai multe vam skriat ka în aia am avut lok, venitau George la urlab ka mau skris ka sau cerut.

Manciu Ianoș tren soldat

K.u.K. Feldspital 5/13 Feldpost 50

Datul din 27 august 1916

Mult dorita mea familie! Va fak de kunoskut precum mă aflu viu și sănătos pana în momentul acesta poftinduvă și vouă cia mai fericită sanatare și vieția lungă la Soție Persida și ficelor Roksanda Silvia și Rakila și nepoți mei Ion Ilena Maria și Ion și la to(a)te neamurile și la toți vecini. Va mai (în)kunoștințez prekum pe aicia nu se mai potoale Ralele și avem fo(a)rtē mult lukru ku Spitalul. Și vă mai fak de cunoskut prekum ka am kapatat kărțile kare mați trimes adekă skrisă de fika mea Ruksanda și una de Rakila din datumul 17 și una din 13 august leam kapatat pe amandouă odată în 24/8 luna și mam bukurat fo(a)rtē cetind în ele ka va aflați Sănătoși și voi și marva așia dară Dumnezeu să aibă grijă de voi și să vă păzaskă de to(a)te relele va mai fak de cunoskut despre Urlab kă până akuma nu se știe kăpăta voi ori nu kă înkă nu au dat termen kă sau mâniat Stabsarts al nostru pentru kă nu or venit la Renduială 3 oameni, 2 au venit la 3 zile după termenul hotărît adekă după 18 august atunci au fost termenul dară unu nici akuma nu au venit po(a)te ka nu al afla nici Jîndarii și aceia neor kam strikat pe noi dară noi la cei doi eară leam dat întro noapte ku toți o bata(i) e bună la întunerek au (i)eșit la Raport pentru bătaia aia și kînd au Meltinit sau rîs Stabarts ka el neau învățiat să facem aia ka să nu se mai faleaskă altă dată întrebînd kă cine au dat era venât pe fația dar sub kimese nu știm ce o fi fost ei au zis kă nu știe ka era întunerek atunci domn Stabartz au zis ka po(a)te fi M(i)ezul Noți lau bătut un kăprari și un zugfirer sunt cei doi și leau spus ka nu mai kapătă altă dată urlab. Așia dară eu tot gindesk ka sau desmînia Domnu kă e fo(a)rtē bun numa oameni sunt rei pentru aia au fakut (...) e prea bun el alt strof nu leau dat dekît o bata(i)e bună de nu o mai zuită pana va trai pe lume ka Dumnezeu să păzaskă de bătaia la întunerek. Și eu vam mai trimes răspuns ka am kapatat Rugarea și to(a)te kărțile kare mați trimes numa înkă nu au fi ajuns ka fak 7 și 8 zile și mai mult pana ajung nui nicio smintă pe poșta ka au sters 56 și au skris 340 el kă tot prin mînilē lui au venit și au venit și Nro 56 Remăn sanatos al vostru părinte Manciu Ianoș.

Datul din Rusia în 30 august 1916.

Mult dorită familie!

Vă fak de cunoskut precum și eu al vostru Soți și părinte ma aflu viu și Sănătos Rugîndumă la bunul Dumnezeu din adîncul inimii mele ka și vouă să vă daru(i)e vieția lungă și sănătate fericite la dorita și dulcea și părăsita Soție Persida și la ficele noastre Roksanda Silvia și Rakila și la skumpi mei Nepoți Ion Ilena și Maria și Ion kare ați remas pustii de mine ka akuma sunt foarte supărat pentru Uralb ka nu se mai kapătă dela Spitalul meu. Pentru ka au falit un kăprari 10 zile după termenul hotărît și lau adus Jîndarii și kît au ajuns iar au taiat Stelele lau degradat în fația noastră kînd am mers la Befel și iau dat 9 zile înkisoare dară mai bine near fi părut sai fie tăiat gușia la așa un pork au strikat 140 de oameni suntem Treneri ku Saluteți și nu mai kapatam Uralb micikînd pana se va pune pace. Așiadară Rugațivă și voi la Bunul Dumnezeu ca să fakă pace și nu faceți fapte rale ka poate fi ka va askultă la Rugăciunile noastre ka noi eară ne rugăm însă nu ne askultă pentru pakatele kare am făkut de 6 luni ka e foarte rea porunka kare o avem noi ne uităm la beți de oameni pana mor și ai bagam în pământ ku gramada la un lok. Așia dară Dumnezeu sa și întoarkă mila katra toată lumea ka mau luat și Gro(a)za de 6 luni.

Vă mai skriu că aici au fost asentarea pan(a) la 45 de ani ka sunt printre noi și aceia și mai tineri pana la 25 de ani kare au fost în fok și iau vatamat sau vin dekat la degete ori mai mici vatamaturi și din 28 numai 2 au skăpat. Vă mai skriu despre boi ka mați trimes ka ai vindeți din kauza nutrimentului și așa dară ai prețuiți ori vre un om să vi prețuiască nu va lasați ka sa nu va înșiale la to(a)te kumpărăturile. Așia dară la mine sa nu mai nădăjduiți ka vin Akasă pana se va mai paciui lumea daka nu va fi sfîrșitul ei. Ka am avut bukurii pana nu a fali porku kare vam skriat. Și ma rog dorita și jalnika mea fmailie kînd am mai skriați karte skriașim mai multe și despre porci kâți mai țineți și despre to(a)te noutățile întîmplate au fi murit vre un om ori și ce nu vă întreb nu numai ce va întreb skriașim. Mai departe Reman al vostru Voitori de bine. Soți și părinte ku numele Ion și karta asta sa va gasaskă vii și Sănătoși și kum vam lăsat în 3 martie. Și vă sărut din inimă ka în perso(a)nă sunt departe. Dute karte și grăbește și la doriți(i) mei povestește kum Soțul și părintele ai dorește prin pămîntul Rusiei umblînd. Dekît sătul mai mult flămînd și la țîara lui gîndind.

Servus aștept respuns ku bukurie ka altă bukurie nu am mai mare eu Manciu Ianoș.

10 septembrie 1916

Mult dorită familie!

Va fak de kunoskut prekum al vostru soți și părinte mă aflu viu în deplin sănătos pana în momentul acesta poftinduvă și vouă din inimă și suflet și ma rog de Domnul cel puternik ka să va dărue și vouă viețea și sănătate la soție Persida și fice Roksanda, Silvia și Rakila și la nefericiți mei nepoți Ion Ilena și Maria și Ion Miok și la fratele meu Trailă și la Doda Brendușia și la kopii lor a mei nepoți Petru Akim și Todor ori unde vor fi Dumnezeu sai pazască de to(a)te ralele și Dumnezeu să daru(i)e viețea și sănătate și la Nora lor Ruja și la prunci ei Traila și Akim și înkă odată puternicul Dumnezeu se darue și pe Nora mea Saveta și Soțul fratele meu Pau ori unde va fi și pe nepotul meu Ianku ka ei eară sunt nakajiți ka

mine în Străinătate și Dumnezeu să darue Sănătate și lui Tata și la to(a)te nemuri și la toți vecini aștept se skrii ku bukurii. Karta asta sa va gasască Sănătoși pe toți.

Manciu Ianoș tren soldat
K.u.K. Feldspital 5/13 Feldpost 340

13

1 noiembrie 1916
Mult dorită familie!
Veți ști și despre mine

Că sunt viu și sănătos dar mă rog la bunul și înduratul Dumnezeu ka și vouă să vă dăru(i)e viețea și sănătate și să vă ajute la mulți ani fericiți Soție Persida și fecelor noastre Roksanda Silvia și Rakila și la nefericiți noștri Nepoți Ion Ilena și Maria și Ion așa dară mă rog de voi sem mai trimiteți vreo karte kă de kînd am venit din Rusia numai una karte am kăpătat de la voi. Mai trimet multă și fericită Sănătate la to(a)te neamurile și la toți vecinii de la mic la mare Reman sănătos al vostru Soți și părinte Ion aștept respuns ku bucurie și karta asta să vă gasască sănătoși pe toți Tatăl să fie ku voi și să vă pazazskă de rau pe toți.

Manciu Ianoș tren soldat
K.u.K. Feldspital 5/13 Feldpost 50

14

Skrisă din ziua sfinți Arhangel (1916)
Mult dorită și dulcea familie!

Vă kunoštințez preकुm sunt sanatos mulțiam la bunul și înduratul Dumnezeu va mai fak de kunoskut ka cele 2 tabore una skrisă de fika mea Roksanda și una de Rakila skrise din 14 și 6 guverturi și 3 tabore și 2 hartie leam kăpătat în 20 și fo(a)rte mam bukurat ka sunteti sanatosi și marva. Dumnezeu sa va daru(i)e și dela tarmenul acela (i)nainte Vieția și sanatare și să va pazaskă de to(a)te nefericerile pe Soția Persida și pe ficele noastre cele skumpe Roksanda Silvia și Rakila și nepoții noștri Ion Ilena și Maria și Ion ka foarte va doresk kă ați remas orfani și pustii de mine și eu să umblu pe kămpuri streine și primej-dioase. Și vă mai fak de kunoskut ka am plekat Duminică în 12 sara la 8 oare după mărozi și venind noaptea pe întunerek ku 4 mărozi în kocie și era frig și mam skoborît pe jos mam împedekat în frîne și am kăzut ku picioru cel stâng sub ro(a)ta de (i)nainte a kociei dară mulțiam lu Dumnezeu ka nu ma ucis ka nu au fost așa greu în kocie și akuma am mai bine. Și vă mai fak de kunoskut ka eu nu va pot trimete kărți ges ka nui slobod mai multe dekît una la săptămână și eu nu sunt (i)ertat de a skria noutăți de kare se întîmplă pe aici to(a)tă karta o kontrolează și daka e skris ce nu e (i)ertat o rupe. Și vă mai skriu despre kopii săi păziți de frig preकुm mați skris despre Ion ka lați dat la skoala la Brezony e kam departe și e frig sa nu se (îm)bolnăveaskă kopilu. De nou pe aici nu este de kît frig ka au nins cu o săptămână (i)nainte de sfinții Arhangei de 6 țiolu de mare și akuma e neaua as Munți îmbrăkați ku neauă. Sănătate la to(a)te neamuri și la toți vecini și la pretenul meu Petru Dalea și la Soția lui (Nasia)Maria. Reman sanatos al vostru Voitori de bine și părinte și va sărut ku dor și ku jale pe toți.

Servus Manciu Ianoș tren soldat aștept respuns.

15

13 noiembrie 1916

Mult dorită familie Soție și ficele mele Dumnezeu să vă trăiască la mulți ani ku Sănătate mam bukurat că de cele 2 kărți kare liam kăpătat dela voi una skrisă de fika mea Roksanda și una de la fika mea Răkila mam bukurat fo(a)rte înțelegând kă sunteți Sănăto(a) se mulțiam lui Dumnezeu și eu eară sunt sănătos laudă Domnului. Vă mai skriu despre kuvintele kare mați trimes kă aveți voe sem trimiteti păket dară vă mulțumesc de aceea dară să numi trimiteti că îl mânka oamenii la kăți au venit to(a)te sau prăpădit vre unele au venit pe jumătate ce au trimes dară altele nici kum și nu va mai keltuiți în zădar pentru alții. Dar dakă aveți voe despre ce ați skris ka faceți ku părintele Moisë Ruga aia so faceți să mai probim. Reman sănătos și karteja asta să vă gasască pe toți și nepoți Ion Ilena și Maria și Ion.

Manciu Ianoș tren soldat

K.u.K. Feldspital 5/13 Feldpost 50

16

29 noiembrie 1916

Mult dorită familie!

Vă fak de cunoskut prekum și sunt viu și sănătos pana în momentul acesta prin kare va doresk și vouă cia mai fericită sănătate Soției Persida și la ficele noastre Roksanda Silvia și Rakila și la Nepoți(i) noștri Ion Ilena și Maria și Ion și să știți ka karteja skrisă de fika mea Rakila din 19 am primito bukuros dară am pare reu kă sau stărpit vaca numai mulțiam la Dumnezeu kă au skăpat ea vie năroc și bine să vă dea Domnul...

În gubert sem cu karte băgați și kâteva papire de donit kă doresk.

Manciu Ianoș tren soldat

K.u.K. Feldspital 5/13 Feldpost 50

17

6 decembrie

Mult dorită familie!

Veți ști despre mine al vostru Soți și părinte ka sunt viu și sănătos pana în momentul acesta Rugîndumă la bunul și înduratul Dumnezeu ka și vouă (să) va daru(i)e vieția și sănătate Soției Persida și ficelor noastre Roksanda Silvia și Rakila și umiliții noștri nepoți Ion Ilena și Maria și Ion dară îmi pare reu ka am înțeles ka Ion e bolnav de kozace numa păziți pe toți kopii de răceala și va mai fak de kunoskut ka karteja kare mați trimes în 27 o am primit și am pare bine ka sunteți sănătoși numa de kopil am pare reu și despre faptele lui Trailă fratele meu ka face reu ku voi dar eu am spus la domnitori noștri de aicia numa sa vorbiți ku notariu ka eu am dat pe jumătate porția și jumătate au trebuit să dea el și el po(a)te kă nu au dat și e ristanța lui nu e a voastră numa voi kăutați foaia de porție kare am dat an în 1915 kă e pe t(o)at(ă) foaia numa eu am dat bani pe partea noastră și vă arătați la Notariu ku ea și dakă nu fak dreptate domnul Maiur a nostru au zis ka face arătare la komitat ka dakă suntem noi aici nu se kuvine a va batjokori pe voi și el așia au zis ka ori ce vaitare

avem să ai spunem și va mai skriu ka sa nu fiți supărate ka eu nu pot trimete kărți des ka nu primește posta mai mult de una la săptămîna dara nici nu am vreme ka am fo(a)rte mult lukru și Ziua și Noaptea dara nu pot să vă skriu ce lukru am mărāk și moporgni (?) o(a)menii alta de nou nu e numa e frig pe munți. Reman sanatos al vostru voitori de bine Dumnezeu să fie ku voi

Ion Manciu

18

Datul din 16 december (1916)

Mult dorită familie Soție și fice!

Va aduk la kunostință preukum sunt viu și sănătos pana în ziua aceasta asemenea și vouă vă poftesk ka bunul și înduratul Dumnezeu să vă dăru(i)e asemenea vieții îndelungată și sănătate fericită Soție Persida și ficelor Roksanda Silvia și Rākila skumpilor Nepoți Ion Ilena și Măria și Ion. Vă mai aduk la cunoștință kă am kăpătat una karte dela Nepotul Ion Ianku (care) se află la frontul Italiei și până akuma e sănătos și nu e atins de nimika dară Dumnezeu sal păzazkă și de aci (în)nainte numa să vaită ka nu bași kapătă kărți de akasă ori ka nu merg pe poștă Răgulat dară voi kînd ăm trimiteți karte mie skriațimi despre Mumăsa ka săi trimet eu kă dela mine merg și iam mai trimes înkă kînd am kăpătat dela el vă mai fak de kunoskut preukum eu nu pot trimete kărți des kă nu e slobod dekît una pe săptămîna dară nu bași am vreme multă kă am mult de lukru ku spitalul și ku kocia preukum vam mai skris și în altă karte și eu nu tră(i)esc reu numa frigu mă rupe kă e fo(a)rte frig dară e musai să lukrăm și nu e serbăto(a)re nici Duminikă zuităm și zilele kum se kiamă și suntem tot kătane nu e țivil nici kiar unul or fugit kare înkotro au putut Dumnezeu sai fereaskă de atîta reutate ce e pe aici mam și îngrozit de 10 luni de kînd nu am mai văzut de cele bune numa tot răle însă România e bătută kă Bucuresti e bombardat de ai noștri și Romînu au pus pușka jos și o abzis de luptă asa sa vorbește pe aici și va mai skriu ka dakă nu aveți lemne de ars taiăți dela știubei începeți de katra George Bireu și nu va lăsareți să frigurați ka destul pat de frig ka pe aici e fo(a)rte frig și despre boi skriațim eați vendut ori nu și kum ați vendut de skumpi și faceți kum puteți ka tot va rîndui Dumnezeu va fi vreodată pace ka nu e nici început fără sfrșit au fi vreodată kapātu Rezbelului acestuia.

Vă sarut ku dor servus astept respuns

(Ion Manciu)

19

17 ianuarie (1917)

Vă aduk la cunoștință kă sunt sănătos până akuma Mulțam la Dumnezeu rugîndumă de dînsul kă și vouă să vă dăru(i)e Vietia lungă și sanatare Fericita Soției Persida și ficelor no(a)stre Roksandra, Silvia și Rākila și la seraci Nepoți Ion Ilena și Măria și Ion și la to(a)te Neamuri și la toți Vecini. Vă mai skriu kă kele două hârtii trimesă de la voi am kăpătat un tabor datum kare au skris Rakila despre nepotul Ianku ka ați kăpătat karte și una fotografie dela el am primit-o în 12 ianuarie și a doua karte kare au fost trimisă în 10 am primit-o în 14 ianuarie ku 2 guverturi întrînsa vă sărut prin karte ku dor Dumnezeu să vă ajute și să fie ku voi și să vă păzaskă de rele.

Vă sărut prin karte ku dor Dumnezeu să vă ajute și să fie ku voi și să vă păzaskă de to(a)te relele.

Manciu Ianoș tren soldat
K.u.K. Feldspital 5/13 Feldpost 50

20

24 ianuarie 1917

Dorită, fericită și dulce familie!

Veți ști și despre mine al vostru înstr(ă)inat Soți și a ficelor Părinte ka mă aflu viu și sănătos pana în ciasul de akum dară Dumnezeu sa va daru(i)e vouă cia mai lungă vieția și sanatate soției Persida și ficelor noastre Roksanda, Silvia și Rakila și Seracilor Nepoți Ion Ilena și Măria și Ion și va mai skriu ka kărțile kare mați trimes leam primit to(a)te și am înțeles to(a)te kuvintele dintrînsăle ce mați skris cia mai de pe urma kare ați skris în 18 ianuarie am kapatato în 22 ianuarie dară eu nu mai pot skria așa des ka am lukru mult și am kăpătat una ku un papir dară numa 4 foi am luat în ea lau skos alții mai (i)nainte dekât mine.

Manciu Ianoș tren soldat
K.u.K. Feldspital 5/13 Feldpost 50

21

31 ianuarie 1917

Vă fak de kunoskut preku ma aflu viu și in deplin Sănătos așa dară Dumnezeu sa va darue și vouă cia mai fericită Sănătate Soției și ficelor și Nepoților și la Neamuri și vecini va mai skriu ka am kăpătat karte kare mau skriso fika Roksanda din datumul 24 ianuarie am primito în 29 ianuarie și am înțeles prin kuvintele skrisă dintrânsa kă aveți vaca și ați aflat boi de kumpărat dară cu va zik kă dakă încă nu vă trebuie încă să nu va kumpărați kă ku kît să skumpește marva nu va lipsește mult fin ka finu eară e skump și va mai skriu ka eară sau slobozit Urlabu sunt duși vreo kâtiva și în 13 februarie vin dela Urlab și după ei merg alții mau făgădui ka ma slobo(a)de pe mine dakă vin ei bine (...) să știți kă pe la 20 februarie vin si eu.

Manciu Ianoș tren soldat
K.u.K. Feldspital 5/13 Feldpost 50

22

Datul din 7 februarie 1917

Mult dorită familie!

Vă încunoștințez preku mă aflu viu și sănătos până în momentul acesta și mă rog de bunul și înduratul Dumnezeu ka și vouă să vă daru(i)e vi(a)ția și sănătate la întreaga familie adekă Soției Persida și ficelor noastre Roksanda Silvia și Răkila și la Nepoții noștri Ion Ilena și Măria și Ion și la to(a)te neamuri și la toți vecini și la toți voitorii de bine și veți mai ști kă kărțile kare mați trimes cu un tabori skris de fika mea Roksanda și una in guvert skris de Rakila leam primit și am înțeles tot ce mați skris în ele și mau bukurat ka am înțeles ka sunteți Sănătoși și kopii sunt sănătoși și am înțeles ka aveți în gînd de am

trimete paket dară ma tem ka sau prăpădi pana la mine ka sunt mulți flămânzi pana la mine eu sunt cel mai de pe urmă flămând și mai ne avend ce skria dute Karte ku poșta și pe drum nu sta și la familie povestește kum nefericitul lor tră(i)ește.

Reman sănătos al vostru părinte și voitori de bine Ion Manciuc și karteja asta să vă găsaskă pe toți sănătoși aștept respuns ku bukurie.

23

11 octombrie 1918

Mult dorită Soție și fice și Nepoți!

Vă fak de cunoskut precum sunt Sănătos pana în ciasul de akum Dumnezeu sa va dea și vouă sanătate Soției Persida și ficelor Rok(sanda) Rak(ila) și Silvia și Ion și Ilena și Maria și Ion Miok. Și va mai skriu karteja kare mați trimes în 6 am primit în 10 bukurîndumă ka sunteți sănătoși și mați trimes una floare in karte și aia o țin până voi veni akasă tot ku sărutări de dor și jale și vă mai skriu kă eu nu mai sunt în Rusia precum vam scris în altă karte dară nu știu veți kăpăta ori nu, mă aflu în Ungaria în Ardeal la linia României cu tot spitalul și precum mați skris că vau mînkat kai ziua kukuruzu luați (indess) dakă fratele meu voește. Reman Sănătos al vostru voitori de bine Soț, Părinte, vă sărut pe toți cu dor.

Manciuc Ianoș tren soldat

K.u.K. Feldspital 5/13 Feldpost 50

LETTERS FROM THE GREAT WAR.
CORRESPONDENCE OF A SOLDIER FROM THE FRONT OF GALICIA

Abstract

Even if a large volume of hundreds of pages on the “Great War” was recently published, the testimonies on that great word war did not use up yet. The reference basis that any historiographic approach must have still needs supplements as never a corpus of memories might considered as a finished one. According to this, a corpus of war correspondence might be constituted, what was done so far being singular and discontinuous. It is another gender of sources that Valeriu Leu referred to, which must be published in order to give a more complete image of what their taking part in the First World War might have meant for the Romanians from the Banat. It is the context we may place also some letters and postcards of Ioan Manciuc from Forotic, a village in the Caraș Valley, soldier in N°. 8 honvéd regiment from Lugoj. Many others shared a similar life, so their correspondence must urgently published as an improvement on the subject, and a new “tender spot” to be eliminated from the Banat historiography.